

ศาสตร์พระราชากับการประกอบอาชีพ ในยุคประเทศไทย 4.0 The King's Philosophy and Occupation in Thailand 4.0

กันยารัตน์ รินศรี

Kanyarat Rinsri

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Humanities and Social Sciences Chiang Mai Rajabhat University

บทคัดย่อ

ศาสตร์พระราชาก็ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชทาน แก่พสกนิกรในโอกาสต่าง ๆ เป็นองค์ความรู้ทั้งในแง่ของศาสตร์และศิลป์ วิธีการแก้ไขปัญหาและ กระบวนการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นวิธีการที่ไม่ซับซ้อนและทรงใช้ประโยชน์ จากธรรมชาติ เพื่อให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเองและมีวิถีชีวิตที่พอเพียง ปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงเป็นแนวทางการดำรงชีวิตของประชาชนทุกระดับ ให้ดำเนินชีวิตในทางสายกลาง โดยยึด หลักคุณธรรมและความซื่อสัตย์เป็นฐานสำคัญสำหรับบุคคลระดับครอบครัวจนถึงระดับรัฐ การ ประกอบอาชีพเพื่อให้ก้าวทันต่อยุคประเทศไทย 4.0 จำเป็นต้องมีความพอประมาณ คือความ พอดีโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ความมีเหตุผลจะต้องพิจารณาตัดสินใจอย่างมีเหตุผลถึง เหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันพร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ในอนาคต ทั้งนี้จะ ต้องเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ โดยเฉพาะ “ความรู้ด้านเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อน ด้วยนวัตกรรม” และนำความรู้เหล่านั้นมาวางแผนในการปฏิบัติ และจะต้องเสริมสร้างพื้นฐาน จิตใจให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาใน การดำเนินชีวิต

คำสำคัญ: ศาสตร์พระราชา, การประกอบอาชีพ, ประเทศไทย 4.0

Abstract

His Majesty the King of Thailand. The King's Philosophy has caused the knowledge of both science and art are the main concepts and methodologies. His Majesty's method of problem-solving and creating development paradigms is, therefore, quite simple: he has total faith in nature-using to promote the people's ultimate self-reliance and sufficiency as a way of life. The royal guidance such as

the philosophy of sufficiency economy, His Majesty the King’s principal duties, and the principle of unity, etc.

The Philosophy of Sufficiency Economy can be adopted by all people simply by adhering to the middle path. The awareness of virtue and honesty is also essential for people as well as public officials. The Occupation in Thailand 4.0 must-have Moderation is Sufficiency at the expense of oneself or others. The Reasonableness must be made rationally with consideration of the factors involved and careful anticipation of the outcomes that may be expected from such action. The Risk Management is the preparation to cope with the likely impact and changes in various aspects by considering the probability of future situations. This depending on Knowledge, comprising all-round knowledge in the relevant fields especially “the Value-Based Economy” and prudence in bringing this knowledge to use them to aid in the planning and ensure carefulness in the operation and to promote The Virtue, comprising the awareness of honesty, patience, perseverance, and intelligence in leading one’s life.

Keywords: Philosophy of Sufficiency Economy, Occupation, Thailand 4.0

บทนำ

ศาสตร์พระราชา คือ หลักการทรงงานเพื่อการพัฒนาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพล อดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่พระราชทานพระราชดำริและแนวปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย ทั้งด้านการศึกษาและสุขภาพ การเพิ่มผลผลิต การค้นคว้าวิจัย การบริหารความเสี่ยง การอนุรักษ์ธรรมชาติ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีกระบวนการแก้ปัญหาแบบองค์รวมที่คำนึงบริบททางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคมของแต่ละพื้นที่เป็นสำคัญ การทำงานตามแนวศาสตร์พระราชนั้น มีลำดับขั้นการพัฒนาที่ชัดเจน คือ เพื่ออยู่รอด (Survival) พึ่งตนเอง (Self-reliance) และยั่งยืน (Sustainable) มีการค้นคว้าวิจัยในศาสตร์ต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่เกิดจากความยากจน ลดการพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติที่มากเกินไปจนส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมโดยรวม รวมถึงเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะมิติด้านจิตใจ และทัศนการดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง (ปรัชญา ปานเกตฺ, 2561: คำนำสำนักพิมพ์)

นอกจากพระอัจฉริยภาพในด้านการแก้ไขปัญหาและพัฒนาคุณภาพชีวิตของพสกนิกรแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังมีพระอัจฉริยภาพในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมทุกแขนง ผลงานดนตรีกรรม คือเพลงพระราชนิพนธ์ได้ข้ามกาลเวลานำพาความรู้ نرمย์มาจนถึง

ปัจจุบัน ในขณะที่ผลงานฝีพระหัตถ์ จิตรกรรม และประติมากรรมยังคงเป็นแบบอย่างของนักเรียนศิลปะตราบนทุกวันนี้ ในด้านหัตถกรรม เรือใบที่ทรงออกแบบและทรงต่อ เพื่อทรงใช้ในการแข่งขันจนได้รับชัยชนะเป็นประวัติศาสตร์และแรงบันดาลใจที่เล่าขานสืบต่อกันมาไม่รู้จบในหมู่นักเล่นใบชาวไทย และก่อให้เกิดสโมสรฝึกคนรุ่นใหม่ที่มีใจในกีฬากลางแจ้งประเภทนี้ ในด้านภาพถ่ายฝีพระหัตถ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริเริ่มทั้งในเชิงศิลปะและเทคนิคการถ่ายภาพ ตั้งแต่ครั้งกล้องถ่ายรูปยังไม่มีเทคโนโลยีก้าวหน้าเช่นทุกวันนี้ งานงานวรรณกรรม ได้แก่ พระราชนิพนธ์ และพระราชนิพนธ์แปล ก็ได้ให้ข้อคิดและคติเตือนใจคนไทยให้ยึดมั่นในคุณธรรมความดีงามเสมอมา ความรู้จากพระอัจฉริยภาพเหล่านี้จึงเป็นทั้งศาสตร์ผสมศิลป์ (รวมอาวุธคม และ กระทรวงพาดิษย์, 2550 : 017)

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ ที่นอกจากจะทรงด้วยทศพิธราชธรรมแล้ว ทรงยังเป็นพระราชอาที่เ็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต และการทำงานแก่พสกนิกรของพระองค์ และนานาประเทศอีกด้วย ผู้คนต่างประจักษ์ถึงพระอัจฉริยภาพของพระองค์ และมีความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นล้นพ้น อันหาที่สุดมิได้ ซึ่งแนวคิดหรือหลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มีความน่าสนใจ ที่สมควรนำมาประยุกต์ใช้กับชีวิตการทำงานเป็นอย่างยิ่ง หลักการทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 มีดังนี้

1. จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ ทรงศึกษาข้อมูลรายละเอียดอย่างเป็นระบบจากข้อมูลเบื้องต้น ทั้งเอกสาร แผนที่ สอบถามจากเจ้าหน้าที่ นักวิชาการ และราษฎรในพื้นที่ให้ได้รายละเอียดที่ถูกต้อง เพื่อนำข้อมูลเหล่านั้นไปใช้ประโยชน์ได้จริงอย่างถูกต้อง รวดเร็ว และตรงตามเป้าหมาย

2. ระเบิดจากภายใน จะทำการใด ๆ ต้องเริ่มจากคนที่เกี่ยวข้องเสียก่อน ต้องสร้างความเข้มแข็งจากภายในให้เกิดความเข้าใจและอยากทำ ไม่ใช่การสั่งให้ทำ คนไม่เข้าใจก็อาจจะไม่ทำก็เป็นได้ ในการทำงานนั้นอาจจะต้องคุยหรือประชุมกับลูกน้อง เพื่อนร่วมงาน หรือคนในทีมเสียก่อน เพื่อให้ทราบถึงเป้าหมายและวิธีการต่อไป

3. แก้ปัญหาจากจุดเล็ก ควรมองปัญหาภาพรวมก่อนเสมอ แต่เมื่อจะลงมือแก้ปัญหา นั้น ควรมองในสิ่งที่คนมักมองข้าม แล้วเริ่มแก้ปัญหาจากจุดเล็ก ๆ เสียก่อน เมื่อสำเร็จแล้วจึงค่อยๆ ขยับขยายแก้ไปเรื่อย ๆ ทีละจุด เราสามารถเอามาประยุกต์ใช้กับการทำงานได้ โดยมองไปที่เป้าหมายใหญ่ของงานแต่ละชิ้น แล้วเริ่มลงมือทำจากจุดเล็ก ๆ ก่อน ค่อย ๆ ทำ ค่อย ๆ แก้ไปที่ละจุด งานแต่ละชิ้นก็จะลุล่วงไปได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ “ถ้าปวดหัวคิดอะไรไม่ออก ก็ต้องแก้ไขการปวดหัวนี้ก่อน มันไม่ได้แก้อาการจริง แต่ต้องแก้ปัญหาที่ทำให้เราปวดหัวให้ได้เสียก่อน เพื่อจะให้อยู่ในสภาพที่ดีได้...”

4. ทำตามลำดับขั้น เริ่มต้นจากการลงมือทำในสิ่งที่จำเป็นก่อน เมื่อสำเร็จแล้วก็เริ่ม

ลงมือสิ่งที่จำเป็นลำดับต่อไป ด้วยความรอบคอบและระมัดระวัง ถ้าทำตามหลักนี้ได้ งานทุกสิ่งก็จะสำเร็จได้โดยง่าย... พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงเริ่มต้นจากสิ่งที่จำเป็นที่สุดของประชาชนเสียก่อน ได้แก่ สุขภาพสาธารณสุข จากนั้นจึงเป็นเรื่องสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน และสิ่งจำเป็นในการประกอบอาชีพ อาทิ ถนน แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การอุปโภคบริโภค เน้นการปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ราษฎรสามารถนำไปปฏิบัติได้ และเกิดประโยชน์สูงสุด “การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือความพอมี พอกิน พอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน ใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานที่มั่นคงพร้อมพอสมควร สามารถปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยสร้างเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” พระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517

5. ภูมิสังคม ภูมิศาสตร์ สังคมศาสตร์ การพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงสภาพภูมิประเทศของบริเวณนั้นว่าเป็นอย่างไร และสังคมวิทยาเกี่ยวกับลักษณะนิสัยใจคอคน ตลอดจนวัฒนธรรมประเพณีในแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน “การพัฒนาจะต้องเป็นไปตามภูมิประเทศทางภูมิศาสตร์และภูมิประเทศทางสังคมศาสตร์ ในสังคมวิทยา คือนิสัยใจคอของคนเรา จะไปบังคับให้คนอื่นคิดอย่างอื่นไม่ได้ เราต้องแนะนำ เข้าไปดูว่าเขาต้องการอะไรจริง ๆ แล้วก็อธิบายให้เขาเข้าใจหลักการของการพัฒนานี้ก็จะเกิดประโยชน์อย่างยิ่ง”

6. ทำงานแบบองค์รวม ใช้วิธีคิดเพื่อการทำงาน โดยวิธีคิดอย่างองค์รวม คือการมองสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดอย่างเป็นระบบครบวงจร ทุกสิ่งทุกอย่างมีมิติเชื่อมต่อกัน มองสิ่งที่เกิดขึ้นและแนวทางแก้ไขอย่างเชื่อมโยง

7. ไม่ติดตำรา เมื่อเราจะทำการใดนั้น ควรทำงานอย่างยืดหยุ่นกับสภาพและสถานการณ์นั้น ๆ ไม่ใช่การยึดติดอยู่กับแคในตำราวิชาการ เพราะบางที่ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด บางครั้งเรายึดติดทฤษฎีมากจนเกินไปจนทำอะไรไม่ได้เลย สิ่งที่เราทำบางครั้งต้องโอบอ้อมต่อสภาพธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม สังคม และจิตวิทยาด้วย

8. รู้จักประหยัด เรียบง่าย ได้ประโยชน์สูงสุด ในการพัฒนาและช่วยเหลือราษฎร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงใช้หลักในการแก้ปัญหาด้วยความเรียบง่ายและประหยัด ราษฎรสามารถทำได้เอง หาได้ในท้องถิ่นและประยุกต์ใช้สิ่งที่มีอยู่ในภูมิภาคนั้นมาแก้ไข ปรับปรุง โดยไม่ต้องลงทุนสูงหรือใช้เทคโนโลยีที่ยุ่งยากมากนัก ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ให้ปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูกโดยปล่อยให้ขึ้นเองตามธรรมชาติจะได้ประหยัดงบประมาณ...”

9. ทำให้ง่าย ทรงคิดค้น ดัดแปลง ปรับปรุงและแก้ไขงาน การพัฒนาประเทศตามแนวพระราชดำริไปได้โดยง่าย ไม่ยุ่งยากซับซ้อนและที่สำคัญอย่างยิ่งคือ สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและระบบนิเวศโดยรวม “ทำให้ง่าย”

10. การมีส่วนร่วม ทรงเป็นนักประชาธิปไตย ทรงเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับได้มาร่วมแสดงความคิดเห็น “สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้

กว้างขวาง หนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาด นั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาละประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกปฏิบัติการปฏิบัติบริหารงานให้ประสบผลสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง”

11. ต้องยึดประโยชน์ส่วนรวม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงระลึกถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพระราชดำรัสตอนหนึ่งว่า “...ใครต่อใครบอกว่า ขอให้เสียสละส่วนตัวเพื่อส่วนรวม อันนี้ฟังจนเบื่อ อาจรำคาญด้วยซ้ำว่า ใครต่อใครมาก็บอกว่าขอให้คิดถึงประโยชน์ส่วนรวม อาจมานึกในใจว่า ให้อะไรอยู่เรื่อยแล้วส่วนตัวจะได้อะไร ขอให้คิดว่าคนที่ให้เป็นเพื่อส่วนรวมนั้น มิได้ให้ส่วนรวมแต่อย่างเดียว เป็นการให้เพื่อตัวเองสามารถที่จะมีส่วนรวมที่จะอาศัยได้...”

12. บริการที่จุดเดียว ทรงมีพระราชดำริมากกว่า 20 ปีแล้ว ให้บริหารศูนย์ศึกษาการพัฒนาหลายแห่งทั่วประเทศโดยใช้หลักการ “การบริการรวมที่จุดเดียว : One Stop Service” โดยทรงเน้นเรื่องรู้จักสามัคคีและการร่วมมือร่วมใจกันด้วยการปรับลดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

13. ใช้ธรรมชาติช่วยธรรมชาติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเข้าใจถึงธรรมชาติและต้องการให้ประชาชนใกล้ชิดกับทรัพยากรธรรมชาติ ทรงมองปัญหาธรรมชาติอย่างละเอียด โดยหากเราต้องการแก้ไขธรรมชาติจะต้องใช้ธรรมชาติเข้าช่วยเหลือเราด้วย

14. ใช้ธรรมชาติปราบธรรมชาติ ทรงนำความจริงในเรื่องธรรมชาติและกฎเกณฑ์ของธรรมชาติมาเป็นหลักการแนวทางปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงสภาวะที่ไม่ปกติเข้าสู่ระบบที่ปกติ เช่น การบำบัดน้ำเน่าเสียโดยให้ผักตบชวา ซึ่งมีตามธรรมชาติให้ดูดซึมสิ่งสกปรกปนเปื้อนในน้ำ

15. ปลูกป่าในใจคน การจะทำการใดสำเร็จต้องปลูกจิตสำนึกของคนเสียก่อน ต้องให้เห็นคุณค่า เห็นประโยชน์กับสิ่งที่จะทำ... “เจ้าหน้าที่ป่าไม้ควรจะต้องปลูกต้นไม้ลงในใจคนเสียก่อน แล้วคนเหล่านั้นก็จะพากันปลูกต้นไม้ลงบนแผ่นดินและจะรักษาต้นไม้ด้วยตนเอง”

16. ขาดทุนคือกำไร หลักการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่มีต่อพสกนิกรไทย “การให้” และ “การเสียสละ” เป็นการกระทำอันมีผลเป็นกำไร คือความอยู่ดีมีสุขของราษฎร

17. การพึ่งพาตนเอง การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เพื่อการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นด้วยการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้มีความแข็งแรงพอที่จะดำรงชีวิตได้ต่อไป แล้วขั้นต่อไปก็คือ การพัฒนาให้ประชาชนสามารถอยู่ในสังคมได้ตามสภาพแวดล้อมและสามารถ พึ่งตนเองได้ในที่สุด

18. พออยู่พอกิน ให้ประชาชนสามารถอยู่อย่าง “พออยู่พอกิน” ให้ได้เสียก่อน แล้วจึงค่อยขยับขยายให้มีขีดสมรรถนะที่ก้าวหน้าต่อไป

19. เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 พระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิต ให้ดำเนินไปบน “ทางสายกลาง” เพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ซึ่งปรัชญานี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ทั้งระดับบุคคล องค์กร และชุมชน

20. ความซื่อสัตย์สุจริต จริใจต่อกัน ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้น้อย ก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้ที่มีความรู้มาก แต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ

21. ทำงานอย่างมีความสุข ทำงานต้องมีความสุขด้วย ถ้าเราทำอย่างไม่มีความสุขเราจะแพ้ แต่ถ้าเรามีความสุขเราจะชนะ สนุกกับการทำงานเพียงเท่านั้น ถ้าวางเราชนะแล้ว หรือจะทำงานโดยคำนึงถึงความสุขที่เกิดจากการได้ทำประโยชน์ให้กับผู้อื่นก็สามารถทำได้ “...ทำงานกับฉัน ฉันไม่มีอะไรจะให้ นอกจากการมีความสุขร่วมกัน ในการทำประโยชน์ให้กับผู้อื่น...”

22. ความเพียร การเริ่มต้นทำงานหรือทำสิ่งใดนั้นอาจจะได้ไม่มีความพร้อม ต้องอาศัยความอดทนและความมุ่งมั่น ดังเช่นพระราชนิพนธ์ “พระมหาชนก” กษัตริย์ผู้เพียรพยายาม แม้จะไม่เห็นฝั่งก็จะว่ายน้ำต่อไป เพราะถ้าไม่เพียรว่ายก็จะตกเป็นอาหารปู ปลาและไม่ได้พบกับเทวดาที่ช่วยเหลือมิให้จมน้ำ

23. รู้ รัก สามัคคี รู้ คือ รู้ปัญหาและรู้วิธีแก้ปัญหานั้น รัก คือ เมื่อเรารู้ถึงปัญหาและวิธีแก้แล้ว เราต้องมีความรัก ที่จะลงมือทำ ลงมือแก้ไขปัญหานั้น สามัคคี คือ การแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่สามารถลงมือทำคนเดียวได้ ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจกัน (ขุสีติ ชูชาติ, 2554 : 19)

ศาสตร์พระราชา ตามหลักการทรงงาน 23 ข้อนั้น สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพในยุคประเทศไทย 4.0 ได้ โดยเฉพาะหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัส เพื่อเป็นแนวทางการดำรงชีวิตและแนวทางในการพัฒนาประเทศแก่พสกนิกรชาวไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2517 ที่ได้พระราชทานอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ดังในปี พ.ศ. 2537 ซึ่งอยู่ในภาวะที่เศรษฐกิจไทยยังคงขยายตัวในอัตราสูง แต่มีอัตราความเสี่ยงอันเนื่องมาจากความโลภในจิตใจของบุคคลในสังคมที่มีมากขึ้นจนเกินความพอดี และจากนั้นได้พระราชทานต่อมาทุกปีนับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538-2540 จนกระทั่งได้อธิบายความหมายอย่างชัดเจนในปี พ.ศ 2542 ดังนี้

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกๆระดับ ตั้งแต่ครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคปัจจุบัน ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีการควบคุมกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความ

ระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอน และ ขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและ นักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีจิตสำนึกในคุณธรรมความ ซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความอดทน ความเพียรมีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลพร้อม ต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (อภิชาติ พันธเสน, 2552 : 17)

นโยบาย ประเทศไทย 4.0 เป็นนโยบายของนายกรัฐมนตรีพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชาที่ต้องการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ ไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรม ไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม และเปลี่ยนจากการเน้น ภาคการผลิตสินค้า ไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น ดังนั้น “ประเทศไทย 4.0” จึงเปลี่ยนจาก การเกษตรแบบดั้งเดิมในปัจจุบัน ไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ ที่เน้นการบริหารจัดการและเทคโนโลยี เพื่อให้มีรายได้เพิ่มขึ้น ลดการพึ่งพาจากภาครัฐ ไปสู่การเป็นบริษัทเกิดใหม่ที่มีศักยภาพสูง เปลี่ยน จากอาชีพให้บริการอย่างดั้งเดิม ซึ่งมีการสร้างมูลค่าค่อนข้างต่ำ ไปสู่อาชีพให้บริการที่สร้างมูลค่า สูง และเปลี่ยนจากแรงงานทักษะต่ำไปสู่แรงงานที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และทักษะที่สูงขึ้น

การนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้กับการประกอบอาชีพในยุคประเทศไทย 4.0 สามารถแบ่ง ภาคการผลิต ออกเป็น 3 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาการเกษตร สาขาอุตสาหกรรม และ สาขาการบริการ แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงจะเน้นการพัฒนาให้เกิดความสมดุลระหว่างสาขา การผลิตและเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพดินและทรัพยากรที่มีอยู่ภายในประเทศในแต่ละช่วง เวลา เช่น แรงงาน ทน ที่ดิน และเทคโนโลยีที่สอดคล้องกับขีดความสามารถของคนไทย รวมทั้ง การพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาไทย นอกจากนี้ ควรเน้นส่งเสริมการออมภายในประเทศ และ การผลิตที่หลากหลาย เพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันผลกระทบจากภายนอก และลดความเสี่ยงด้าน การตลาดที่เกิดขึ้นในโลก โดยสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. สาขาการเกษตร ในท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ก้าวสู่ยุคดิจิทัล หรือ 4.0 เทคโนโลยีที่เป็น Mega Trend อันได้แก่ Biotech NanoTech Space Tech Robotic และ Digital ได้เข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงเกิดการปรับตัวรับการเปลี่ยนแปลงของโลก และ ภาคเกษตรของไทย เพราะการเกษตรเป็นรากฐานหลักของประเทศ มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าภาคท่องเที่ยวและภาคอุตสาหกรรม ทว่า ต้องยอมรับว่า ระบบเกษตรของไทยยังอยู่ในยุค 1.0 – 1.5 เกษตรกรไทยส่วนใหญ่ ไม่มีเทคโนโลยี ไม่มีการบริหารจัดการ ไม่มีการตลาด ไม่มีทุน ไม่มีองค์ความรู้ อีกทั้งยังมีความเสี่ยงจากโรคระบาด ภัยธรรมชาติ ความผันผวนของราคาสินค้า โภคภัณฑ์ (Commodities) เกษตรกรจึงมีหนี้สิน แต่นับจากนี้ ทิศทางการเกษตรของไทยกำลัง

จะเปลี่ยนแปลง (Transformation) ตามการขับเคลื่อนของโลกยุคดิจิทัล คาดว่าจะเกิดขึ้นกับภาคการเกษตรไทยมี 9 ด้านด้วยกัน ได้แก่

ด้านแรก ดาวเทียมเพื่อการเกษตร (Satellite for Agriculture) หลังจากมี Google Map ที่ค้นหาสถานที่ต่าง ๆ ได้อย่างแม่นยำ ซึ่ง Google Map ก็จัดเป็นระบบ Satellite ถ้านำดาวเทียมเข้ามาใช้ในระบบเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่จะบอกได้ว่าที่ดินในพื้นที่นั้นเหมาะทำอะไรปัจจุบันระบบดาวเทียมสามารถถ่ายภาพได้ชัดถึงเฉดสีที่ระบุได้ถึงแร่ธาตุสภาพดินและความพร้อมของดินแค่ไหนในเวลาเดียวกันระบบดาวเทียมยังช่วยในการวางแผนเพาะปลูกที่แม่นยำรวมไปถึงการบริหารจัดการด้านการเก็บเกี่ยวและผลผลิตจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนแก้ปัญหาสินค้าเกษตรล้นตลาด และการอุดหนุนราคาจากภาครัฐ

ด้านที่ 2 คือ การวางแผนจัดการพื้นที่ (Zoning, Geo Strategy vs Market) เป็นอีกแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นและสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ภาคเกษตร การวางแผนจัดการพื้นที่หรือโซนนิ่งพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะสมกับสภาพภูมิศาสตร์และความต้องการของตลาด เช่น การวางโซนนิ่งปลูกมะพร้าว เพื่อรองรับความต้องการของตลาดในเมืองจีน ซึ่งในชีวิตประจำวันนิยมดื่มน้ำมะพร้าวมากขึ้น แต่ในจีนไม่มีพื้นที่ปลูกมะพร้าว เป็นต้น

ด้านที่ 3 คือ การบริหารจัดการน้ำโดยใช้นวัตกรรม Internet of Things หรือ IoT (Water Management and IoT) เนื่องจากน้ำ หรือ ระบบชลประทาน ถือเป็นหัวใจในการพัฒนาภาคเกษตร หากสามารถนำนวัตกรรมจัดการน้ำมาช่วยวางแผนการทำเกษตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ก็จะช่วยแก้ปัญหาได้ เช่น ปัจจุบัน เครื่องเจริญโรคภัย และทรู ร่วมกับ สกน. พัฒนาอุปกรณ์วัดระดับน้ำ โดยใช้ IoT มี ซิมโทรศัพท์และพลังงานลมเพื่อสื่อสารให้รู้ถึงระดับน้ำในพื้นที่เกษตรต่าง ๆ สามารถบริหารจัดการน้ำให้เกิดประโยชน์สูงสุดได้

ด้านที่ 4 เป็นเรื่องของ การพัฒนาเมล็ดพันธุ์และดิน หรือ Seed and Soil ปัจจุบันเราก้าวทันเทคโนโลยีในการปรับปรุงดินแล้ว โดยส่วนใหญ่จะทำในไร่นาหรือฟาร์มที่มีขนาดใหญ่ที่เรียกว่า Mega farming แต่ในเมืองไทยขนาดของไร่นาเป็นแปลงเล็ก หากต่างคนต่างทำจะมีต้นทุนสูงมาก ถือเป็นอีกประเด็นสำคัญที่จะทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาจัดการเพื่อช่วยเกษตรกรไทย

ด้านที่ 5 การรับจ้างการทำเกษตรกับการทำเกษตรพันธสัญญา (Services & Smart Farming vs Contract Farming) โดยนำระบบ Social enterprise หรือ วิสาหกิจชุมชนเข้ามาเป็นโมเดลที่ให้เกษตรกรเป็นผู้ถือหุ้น สร้างสรรค์ธุรกิจใหม่ที่เรียกว่า Service Farming หรือ Smart Farming ขึ้นมาทดแทน สามารถตอบโจทย์ความยั่งยืนให้กับเกษตรกร และยังสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่ที่เป็น Start up อีกด้วย

ด้านที่ 6 คือ การตรวจสอบย้อนกลับ และเครือข่ายการเก็บข้อมูล (Traceability vs Blockchain) เช่น ปัญหาประมงไทย เป็นต้น ต่อไปก็จะเกิดวิทยาการใหม่ที่เรียกว่า Blockchain

หรือเครือข่ายการเก็บข้อมูลจะมีการส่งต่อข้อมูลแบบใหม่รู้ได้ถึงที่มาที่ไปสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาอาหารและสร้างความโปร่งใสในการผลิตที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจำนวนมากตลอดห่วงโซ่อาหารเป็นไปตามภายใต้หลักการสากลเพื่อได้สินค้าที่มีคุณภาพและปลอดภัยเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน

ด้านที่ 7 การเพิ่มมูลค่าให้สินค้าเกษตร ด้วยการแปรรูป การสร้างแบรนด์อาหารและการสร้างสรรค์นวัตกรรม เพื่อเจาะตลาดสุขภาพและความงาม (Commodity to Process and Branded Food to Innovate in Health and Beauty) สินค้าเกษตรของไทยนั้นเป็นที่ยอมรับในเรื่องคุณภาพ แต่ยังขาดเรื่องการเพิ่มมูลค่า การสร้างแบรนด์และการสร้างสรรค์นวัตกรรม รวมถึงการแปรรูปสินค้าเกษตรไทยซึ่งจะช่วยเสริมศักยภาพสินค้าเกษตรไทยให้ไปไกลถึงระดับโลก ทั้งนี้มหาวิทยาลัยซึ่งมีความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรมและภาคเอกชนซึ่งมีความสามารถทางการตลาดและการสร้างแบรนด์ควรร่วมมือกันเพื่อเสริมศักยภาพให้กับสินค้าเกษตรของไทย

ด้านที่ 8 คือ การวิจัยและพัฒนาด้านเกษตรและอาหาร (R&D Agro and Food as Regional and Health Technology) ประเทศไทยจะก้าวไกลจะเป็นแผ่นดินทองด้านเกษตรในยุค 4.0 ได้จะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องการวิจัยและพัฒนา จะต้องดึงคนเก่ง (Talent) ระดับโลก เชิญนักวิทยาศาสตร์ระดับโลกด้านไบโอเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับเกษตรและอาหารเข้ามาในเมืองไทย เพื่อช่วยในการ Transform ด้านการเกษตรของประเทศไทยให้รับกับการเปลี่ยนแปลงของโลก และที่สำคัญต้องทำให้เมืองไทยเป็นศูนย์กลางด้านการวิจัยและพัฒนาด้านเกษตรและอาหารในภูมิภาคให้ได้ (ศุภชัย เจียรวนนท์, 2561)

โลกในยุคใหม่ที่เรียกว่า 4.0 การพัฒนาภาคเกษตรไทยตามศาสตร์พระราชา คือ จะทำอะไรต้องศึกษาข้อมูลให้เป็นระบบ ศึกษาผลกระทบที่จะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ ทำงานแบบองค์รวมเพื่อให้ภาคการเกษตรเติบโตอย่างยั่งยืนไปพร้อมกับการรักษาสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจรู้จักสามัคคีจากทุกภาคส่วน การนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยเฉพาะการสร้างภูมิคุ้มกันผลกระทบจากภายนอกในระดับครัวเรือน โดยให้การผลิตแบบพอเพียง พอกินในครอบครัวก่อนที่จะเหลือขายสู่ตลาด และเผยแพร่รูปแบบนี้ให้กระจายไปยังกลุ่มเกษตรกรได้อย่างทั่วถึง เพื่อวางพื้นฐานให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ รวมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการใช้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยยึดหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนของภาคเกษตรกรในระยะยาว

2. สาขาอุตสาหกรรม การพัฒนาอุตสาหกรรมในยุค 4.0 คือ การผลิตด้วยการนำเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเข้ามาการเชื่อมโยงข้อมูลการผลิตระหว่างเครื่องจักรอย่างมีประสิทธิภาพจากการผลิตที่มีขนาดเล็กลงเรื่อย ๆ จึงต้องมีการออกแบบ function การผลิตที่ละเอียดขึ้นแบบที่มนุษย์ไม่สามารถผลิตได้ เป็นยุคใหม่ของการรวมพลังระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลควบคุมเครื่องจักรให้เครื่องจักรสื่อสารข้อมูลกันเอง ซึ่งตัวที่ผลักดันได้ชัดเจนที่สุดให้เกิด 4.0 ขึ้นมาคือ

อินเทอร์เน็ต (ไซเบอร์) การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการผลิตสินค้า สามารถผลิตสินค้าได้หลากหลายตามความต้องการเฉพาะของผู้บริโภคแต่ละราย เป็นการพัฒนาจนถึงเครื่องจักรสามารถสื่อสารกันเองได้ ส่งข้อมูลระหว่างกันได้ สิ่งนี้คือสิ่งที่นำมาสู่การมีประสิทธิภาพที่ใช้แรงงานน้อยลง ใช้อุปกรณ์เครื่องจักรต่าง ๆ ที่มีความแม่นยำมากขึ้น วัสดุที่ใช้จึงมีความพิเศษมากขึ้น ประสิทธิภาพสูงขึ้น และใช้ปริมาณที่น้อยลงอีกด้วย นอกจากนี้ “Industry 4.0” ยังถือว่าเป็นแนวคิดใหม่ที่เป็นเสมือนการปฏิรูปอุตสาหกรรมครั้งใหม่ล่าสุด ที่มีจุดเด่น คือ การพัฒนาเทคโนโลยีสื่อสารกับเครื่องจักร และระบบการผลิตในลักษณะ industrial automation เพื่อผลิตสินค้าตามความต้องการที่หลากหลายของผู้บริโภค แต่ยังรักษาประสิทธิภาพ การผลิตที่สูง โดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาประยุกต์ใช้ในการผลิต (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.), 2562)

ดังนั้น Industry 4.0 หรือ การปฏิวัติอุตสาหกรรมขั้นที่ 4 จึงเป็นการนำเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตเข้ามาใช้ร่วมในกระบวนการผลิต เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของ Demand และ Supply ของโลกในอนาคต หากนำศาสตร์พระราชามาประยุกต์ใช้ ด้วยการพัฒนาอุตสาหกรรมตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จะเน้นการสร้างจิตสำนึกของผู้ประกอบการให้รู้จักประมาณตนด้านการลงทุนไม่เกินตัว มีความรอบคอบในการวางแผนการผลิตและการตลาด โดยอาจลงทุนในธุรกิจเล็กไปก่อนจนกระทั่งมีความรู้ความชำนาญและเงินทุนเพียงพอจึงขยายเป็นธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่ในอนาคตต่อไป รวมทั้งควรเน้นอุตสาหกรรมที่สามารถนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานในกระบวนการผลิตและไม่ต้องใช้งบประมาณในระยะเวลาเริ่มแรกสูงมากนัก เช่น อุตสาหกรรมในกลุ่มที่ใช้วัตถุดิบการเกษตรเป็นปัจจัยการผลิตหลัก และอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตร เป็นต้น

การประยุกต์เศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม อุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมนับเป็นหัวใจของเศรษฐกิจภาคนอกเกษตรของประเทศ เพราะเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งจ้างงานที่มีขนาดใหญ่ อีกทั้งมีความสามารถในการอยู่ร่วมสูง เนื่องจากส่วนแบ่งของตลาดไม่มากนัก และมีความสามารถในการปรับตัวได้มากกว่าอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่มีสัดส่วนในการใช้ทุนและเครื่องมือเครื่องจักรค่อนข้างสูง ซึ่งหากได้นำเอาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ก็น่าจะเกิดผลดีต่อการดำเนินธุรกิจ อาทิ ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม นั่นคือเทคโนโลยีที่มีราคาไม่แพง แต่ถูกหลักวิชาการ มีขนาดการผลิตที่เหมาะสมสอดคล้องกับความสามารถในการบริหารจัดการ ไม่โลกเกินไปและไม่เน้นกำไรระยะสั้นเป็นหลัก ซึ่งสุดท้าย สุจริตในการประกอบการไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้บริโภคหรือลูกค้า และแรงงาน ตลอดจนไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้จำหน่ายวัตถุดิบ เน้นการกระจายความเสี่ยงจากการมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลายหรือมีความสามารถในการปรับเปลี่ยนผลผลิตได้ง่าย เน้นการบริหารความเสี่ยงต่ำโดยเฉพาะอย่างยิ่งไม่ก่อกวนขึ้นขีดความสามารถในการ

บริหารจัดการ เน้นการตอบสนองภายในท้องถิ่น ภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ และตลาดต่างประเทศตามลำดับเป็นหลัก (สำนักงาน กปร., 2545 : 163)

3. สาขาบริการ การบริการ 4.0 (Service 4.0) เป็นยุคการบริหารประสบการณ์ที่ดีของลูกค้า (Customer Experience Management – CEM) เพื่อสร้างความสำเร็จในการบริการลูกค้าแบบเติบโตอย่างยั่งยืน คุณภาพสำคัญของบริการ 4.0 จึงอยู่ที่ บุคลากรประสิทธิภาพสูง การจัดวางองค์การบริการ เทคโนโลยีดิจิทัลที่ทันสมัย (Internet of Thing – IOT) สื่อสังคม การสื่อสารกับลูกค้า ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) นวัตกรรมบริการ การเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา (Omnipresent) ความสะดวกความรวดเร็ว ลูกค้ายุคใหม่ความภักดีต่อแบรนด์หรือสินค้า น้อยลง เกิด เปลี่ยนใจง่ายถ้าค้นพบประสบการณ์ที่ดีกว่าตอบโจทย์ความต้องการมากกว่าวิถีชีวิต และพฤติกรรมของลูกค้ายุคใหม่จะยึดโยงอยู่กับเทคโนโลยีดิจิทัล Internet of Thing มีระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งบริการ 4.0 ต้องรองรับวิถีชีวิตและพฤติกรรมของลูกค้ายุคใหม่ (เสน่ห์ ศรีสุวรรณ, 2562)

รูปแบบการพัฒนาการบริการตามแนวทางศาสตร์พระราชา โดยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ จะมุ่งเน้นการใช้ปัจจัยการผลิตในประเทศให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้น รวมทั้งให้ความสำคัญกับการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเข้มข้น เสริมสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพให้แก่ผู้ยากจนและด้อยโอกาสทางสังคมให้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งสร้างทางเลือกจากการผลิต และการบริการที่หลากหลายภายใต้หลักความพอดี และเดินทางสายกลาง เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชนในประเทศ ซึ่งประเภทกิจการที่ควรให้ความสำคัญ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การบริการทางการศึกษา การบริการทางการแพทย์แผนไทย การบริการด้านสุขภาพ เป็นต้น ซึ่งการบริการเหล่านี้ ประเทศไทยเรามีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นไม่เหมือนชาติใดในโลก เราสามารถนำศิลปะทุกแขนงมาเพิ่มมูลค่าการให้บริการได้ อาทิ งานหัตถกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม ดนตรีและการแสดง ซึ่งล้วนเป็นงานด้านศิลปะ ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อให้ภาคบริการของเรายังคงความทันสมัยแต่ก็มีลักษณะพิเศษเฉพาะที่ไม่เหมือนใคร ทั้งนี้ ต้องอาศัยคุณธรรมคือความจริงใจซื่อตรงต่อลูกค้า เต็มใจให้บริการด้วยความเพียร และมีความสุขในการทำงานจะทำให้การบริการของเราสามารถปรับตัวเข้ากับกระแสโลกในยุคปัจจุบันได้

ศาสตร์พระราชาดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาที่เหมาะสมในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับปัจเจก ระดับครอบครัว ระดับชุมชน ระดับสาขาในการผลิตและระดับประเทศ เพื่อปรับวิถีชีวิตของคนไทยและทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้ยุคประเทศไทย 4.0 นี้ ด้วยการมีสติที่มั่นคง มีสติปัญญา ศึกษาหาข้อมูลใหม่อยู่เสมอพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลง และมีความเพียรที่จะทำให้งานประสบผลสำเร็จ จะทำให้ประเทศไทยดำรงได้อย่างเป็นสุขและยั่งยืนต่อไป

บรรณานุกรม

- ชูสิทธิ์ ชูชาติ. (2554). **หลักการทรงงานตามรอยพระยุคลบาท**. เชียงใหม่ : วนิดาการพิมพ์.
- ปรัชญา ปานเกตุ. (2561). **สารานุกรมศาสตร์พระราชา**. กรุงเทพมหานคร : สถาพรบุ๊คส์.
- โรม อารุชคม และ กระทรวงพาณิชย์. (2550). **เอกอัจฉริยราชา ปัญญาแห่งแผ่นดิน**. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงพาณิชย์.
- ศุภชัย เจียรนวนนท์. (2561). **การบรรยายพิเศษในหัวข้อ New Technology of Agro Industry to Serve Global Demands** หลักสูตร BRAIN รุ่นที่ 2 จัดโดยสภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย เมื่อวันที่ 5 เมษายน (2561). **ณ โรงแรมเรเนซองส์ราชประสงค์**. ออนไลน์ https://www.salika.co/2018/05/19/cp_difital_agriculture-2018/
- เสน่ห์ ศรีสุวรรณ. (2562). **บริการ 4.0 (Service 4.0)**. ออนไลน์. <https://columnist.smartsme.co.th/smartsme-sanae/2060>
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.). (2562). **อุตสาหกรรม 4.0 (Industry 4.0) แนวทางของอุตสาหกรรมแห่งอนาคต**. ลอออนไลน์. <https://www.nstda.or.th/th/nstda-knowledge/11529-industry-4-0>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.). (2545). **อันเนื่องมาจากพระราชดำริ**. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ.
- อภิชัย พันธเสน. (2552). **วิเคราะห์นโยบายของรัฐในระดับต่าง ๆ รวมทั้งภาคธุรกิจเอกชน และ ภาคประชาสังคมจากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (พ.ศ. 2540 - 2549)**. เล่มที่ 1. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนวิจัย.